

VÄINÄMÖISEN AUTTAJAT

Pekka Ervastian luento 29.3.1931

Väinämöisellä on ollut ja on uskollisia auttajia, mutta hän tarvitsee niitä vielä paljon, ennenkuin hän voi viedä kansansa siihen päämäärään, jonka hän on nähnyt sille kuuluvan ja jonka puolesta hän tekee työtä. Ymmärtääksemme paremmin Väinämöisen omaa asemaa ja meidän kansamme historiaa, mennyttä ja tulevaa semmoiselta kannalta nimittäin, jolta me totuudenetsijoinä olemme tottuneet näitä asioita katsomaan, täytyy meidän vielä kääntää huomiomme erääseen merkilliseen kohtaan Väinämöisen elämässä. — Väinämöinen oli — oltuaan ihminen — tullut enkeliksi, valinnut enkelin uran ja tullut meidän kansallishaltiaksemme, meidän suojelusenkeliksemme ja henkiseksi johtajaksemme. Tämä oli tapahtunut useampia vuosisatoja sitten, ehkä — vaikka minä en osaa vuosia määritellä — tuhatkunta vuotta sitten. Sitten Väinämöinen, ollessaan tämän Suomen kansan henkisenä haltiana, hän samoin kuin jotkut muut kansallishaltiat täällä Euroopassa, kääntyi — niinkuin voisi sanoa — kristinuskoon. Tämä nyt ei ollenkaan tarkoita, että Väinämöinen olisi tullut kristityksi siinä mielessä kuin me käsitämme kristinuskon ja kristillisyyden, ja siinä merkityksessä kuin ihmiset tavallisesti maan päällä ovat kristittyjä. Väinämöinen tuli Kristuksen seuraajaksi, kun hän kuunteli Jeesuksen Kristuksen opetuksia näkymättömässä maailmassa. Hän tuli silloin vakuutetuksi sielussaan ja sydämessään siitä, että oli olemassa aivan uusi tie sekä yksilöiden, että kansojen henkiselle kehitykselle. Väinämöinen oli — niinkuin me voimme sanoa — kulkenut

vanhan liiton tietä; hän oli saavuttanut inhimillisen täydellisyyden kulkemalla sitä tietä, jota aina ennen Kristusta kuljettiin. Ja hän oli, enkeliksi tultuaan, tietysti vakuutettu siitä, että se oli oikea ja pätevä tie — niinkuin se tietysti oli ja on. Mutta hän ei voinut nähdä, eikä ymmärtää mitään muuta tietä, ja nyt Jeesus Kristus siellä henkimaailmassa esitti aivan uutta tietä, ja tietä, joka ennen kaikkea koski juuri maan päällä eläviä ihmisiä, mutta joka myöskin hyvin suuressa määrin koski niitä, jotka ohjasivat ja johtivat maanpäällisten ihmisten henkisiä pyrkimyksiä ja heidän elämäänsä täällä. Jeesus Kristus, joka henkimaailmassa puhui tuosta ihmeellisestä pahan vastustamattomuudesta, — josta me olemme täällä myöskin puhuneet — nimenomaan huomauttaa, että ihmiskunnan kehitykselle ja kaikkien kansojen kehitykselle ja elämälle, samoin kuin yksilöiden kehitykselle oli välttämätöntä, että ihmisten, yksilöiden ja kansojen piti herätä siihen ymmärrykseen ja tietoon, ettei mitään asioita, henkisiä asioita ja semmoisia sivistysasioista, jotka kuuluvat ihmisen kehitykseen — ole ratkaistava väkivallalla, verellä ja tulella, vaan että ihmiskunnan henkinen kehitys voi mennä eteenpäin siinä määrässä ainoastaan, kun ihmiset luopuvat väkivallasta ja sorrosta ja sodasta. Me tiedämme hyvin, että tämä oli Kristuksen niinkuin Buddhankin oppi tässä näkyväisessä maailmassa. Täällä vaeltaessaan he teroittivat tätä ihmeellistä oppia, että ihmisen ei tule käyttää väkivaltaa, eikä kansojen tule sotia ja Jeesus Kristus nimenomaan on opettanut, että juuri tämä sodasta ja väkivallasta luopuminen kuuluu uuden liiton tiehen. Kun yksilö tulee tälle uudelle tielle, ymmärtää hän pahan vastustamattomuuden ja ymmärtää tämän sodan mahdottomuuden. Sama on oleva kansoilla, mutta kansat eivät tietenkään saata siihen käsitykseen nousta ja tulla elleivät niiden yksilöt omista semmoista elämänkatsomusta — elleivät kaikki, niin ainakin ne, jotka ovat kansojen johdossa. Niiden yksilöitten on välttämättä päästävä selvyuteen tuosta ihmeellisestä uudesta tiestä. Nyt ihmiskunta on semmoisessa kehitysasteessa, että ei ole tietoa siitä, kuinka pian tällainen

ihme voi toteutua. Mutta on äärettömän tärkeätä, että ne, jotka ohjaavat kansojen kohtaloita näkymättömästi, ja niiden joukossa juuri kansallishaltiat, tämän ymmärtävät. Sillä jos kansallishaltiat tämän ymmärtävät, he koettavat inspiroida kansojen yksilöitä sitä ymmärtämään. Nyt jos ajattelemme miltä asiat näyttävät siinä toisessa näkymättömässä maailmassa kansallishaltian silmissä, huomaamme, että kun kansallishaltia katselee omaa kansaansa ja toisia kansoja sieltä omalta tasoltaan ja katselee alaspäin, — ei suorastaan kansojen yksilöiden minuuksien tasolta, vaan katselee alas, elämää täällä maan päällä — niin näkee hän sen auran, joka lepää ja elää kansan yläpuolella ja tähän auraan tulee muodostumia, muodostuu semmoisia erikoisia muotoja ja värejä sen johdosta, että kansassa ajatellaan ja tunnetaan vihaa, suuttumusta ja katkeruutta — joko katkeruutta sorron johdosta, tai vihaa toista kansaa kohtaan ja halua tehdä ehkä valloitusretkiä ja rikastuttaa omaa kansaa. Kun tämmöiset itsekkäät ajatukset ja tunteet ovat kansassa, muodostavat ne näkymättömässä ilmapiirissä pilvien muotoisia tummia värimuodostumia ja todella on samalla tavalla kuin silloin, kun ukkosenilma kehittyi. Silloin me täällä maan päällä näemme kuinka taivas peittyi tummiin pilviin ja ylhäältäpäin kun kansallishaltijat katselevat kansoja näkevät he myöskin, kuinka vihan ja koston tunteet muodostuvat pilviksi kansojen yläpuolelle ja nämä pilvet ovat kuin ladatut elävällä sähköllä. Nyt näistä suojelusenkeleistä tuntuu luonnolliselta, että eri kansojen pilvet saavat törmätä yhteen; siitä seuraa ilmanpuhdistus, aurojen puhdistus; jotain on siitä purkautunut. — Tämä oli ennen aina niin luonnollista, että kansallishaltiat eivät voineet käsittää mitään muuta mahdollisuutta asioitten ratkaisuun. Mutta Jeesus Kristus, tultuaan siihen henkimaailmaan, alkoi opettaa sielläkin sitä ihmeellistä uutta oppia, että tuota pahaa, tummia ukkospilviä ei saa päästää purkautumaan, vaan niitä täytyy kukin kansan itse hävittää; niistä ei maailma vapaudu, jos ne törmäävät yhteen. Ne kasvavat taas uudelleen. Ainoastaan sillä tavalla niistä päästään, että kukin kansa itse puhdistaa nuo pilvet. Toisin

sanoen ei mikään ratkaisu tule sillä tavalla, että meidän vihamme saa purkautua toista kohtaan, saamme tehdä jotain väkivaltaa, kansa ryhtyä toista kansaa vastaan ja tappaa sen ihmisiä —, vaan ainoa lopullinen ratkaisu tulee siten, että kansa itse voittaa nuo tummat tunteet, vihan, suuttumuksen ja kostonhimot ja kaikki ne ajatukset, jotka ovat omiansa viemään sotaan; ja siinä etupäässä täytyy olla kansain henkiset johtajat. Muuten pilvet törmäävät yhteen; kansallishaltiat päästävät pilvet törmäämään yhteen. Mutta ne kansallishaltiat, jotka ovat omaksuneet Jeesuksen Kristuksen uuden elämänopin, koettavat koko ajan inspiroida kansojaan ja herättää heissä semmoisia yksilöitä, jotka tahtoisivat ratkaista kaikkia kansainvälisiä riitaisuuksia ja vihamielisyyksiä inhimillisellä tavalla. Niin se on nyt. Voimme huomata, että niin on maailmassa. Sillä täällä on Euroopassa joitakuuta kansallishaltioita, jotka ovat täydelleen omaksuneet Jeesuksen Kristuksen elämänopin ja tahtoisivat kyllä, että heidän kansansa kulkisivat samalla tiellä. Taival on pitkä, ymmärrämme kyllä, ja että on hyvin pieniä mahdollisuuksia vielä, että ihmiset maan päällä jaksaisivat semmoista toteuttaa, sillä se ei käy niin paljoa lain ja määräysten avulla, kuin sen avulla, että ihmisten mieli muuttuu. Kansojen suuret poliittiset johtajat voisivat tulla enemmän kansojen opettajiksi; ei kansojen kiihoittajiksi ja viejiksi sinne tänne. Heidän pitäisi itse kasvattaa itseään korkeammiksi ja henkisemmiksi ihmisiksi ja kun sitten ovat luonnollisesti hyviä johtajia, niin voisivat johdattaa kansoja oikeille teille. Tämä on kansallishaltioiden omaksuna näkökanta. Ja kun nyt kansallishaltiamme Väinämöinen omaksui tämän näkökannan ja jotkut muutkin, niin he katselivat maailman tilaa ja ajattelivat eteenpäin. Nimenomaan Väinämöinen — koska nyt tahdon rajoittaa Väinämöiseen — ajatteli eteenpäin ja kysyi itseltään; mitä on tehtävä? — Silloin hän huomasi selvästi kaksi asiaa; ensinnäkin seuraavan asian:

Katollisen kirkon tehtävänä tietysti olisi ollut Euroopassa julistaa ja saarnata Jeesuksen Kristuksen elämänoppia, mutta me tiedämme, että se ei osannut sitä tehdä.

Se kyllä uskoi, että kirkon pitäisi olla Jumalan valtakuntana maan päällä — niinkuin Augustinus oli sanonut —, mutta se käsitti sen sillä tavalla, että kun se saisi kaiken vallan käsiinsä täällä maan päällä, silloin se voisi hallita ja kasvattaa kansoja ja opettaa Jeesuksen Kristuksen elämänoppia täällä maan päällä. Se sanoi: kun me jumalanmiehet saamme vallan käsiimme, silloin ei enää voi olla mitään pahaa maailmassa; me kyllä pidämme huolta siitä, että yksilöt ja kansat kulkevat Jumalan luo. — Tällainen oli katolisten prelaattien unelma, ainakin viisaimpien ja niiden, jotka todella pyrkivät korkeammalle. Mutta siinä oli eräs hyvin lapsellinen erehdys. Se erehdys, että luultiin, että kun on valta, niin silloin kyllä kaikki menee hyvin; osataan ratkaista asioita hyvin ja tehdä ihmiset Jumalan valtakunnan lapsiksi, kun meillä on valta maan päällä ja saamme määrätä. Siinä oli se lapsellinen erehdys, että he hengen miehet ajattelivat, että väkivallalla, ikäänkuin pakolla voitaisi saada hyvää aikaan. Pakoitetaan kansa kuuliaisuuteen, pakoitetaan noudattamaan hyviä tapoja ja pakoitetaan Jumalan valtakunnan jäseniksi; silloin on kaikki hyvin. Tämän erehdyksen tekivät nuo katoliset kirkkoruhtinaat. Ja tiedämme, että ihmiset voivat vielä tänäpäivänä tehdä semmoisia erehdyksiä. Luullaan, että niin voimme tehdä, kun meillä on valta; kyllä teemme silloin kaikki hyväksi. Se on aina ihmiskunnan historiassa uusiutunut. — Kun Väinämöinen nyt katseli Suomen kansaa, hän näki, kuinka se oli verrattain tottelevainen kansa, kun sen uppiniskaisuus oli voitettu. Se oli kristillinen kansa. Se kävi kirkossa; kärsi kirkon rangaistuksia, maksoi kymmenyksiä. Katolinen kirkko oli, niin kuin tiedämme hyvin tarkka näissä kymmenyksissä. Mutta Suomen kansa alkoi muodollisesti olla jo vähän katolinen. Kun Väinämöinen katseli tuota asiaa, sanoi hän: ei ole nyt mitään toivoa, että Suomen kansa voisi ymmärtää omaa tehtävänsä, sitä uutta liittoa ja sitä uutta tietä, jolla minä olen astunut. Samalla hän kuitenkin ymmärsi, että — minun kansani kykenee ja tulee varmasti myöskin siihen, sillä minä olen niin suomalainen, sillä minä olen ollut sen heimossa tuhansia

vuosia ja rakastanut sitä kovasti ja olen täysin suomalainen, tietäen varmasti, että minun kansani voi tämän asian ymmärtää. Ja Väinämöinen näki, että kansan ymmärtääkseen tätä, täytyi vapautua kaikesta siitä painosta ja tietämättömyydestä, missä se vaelsi, sillä ennenkuin se voisi omaksua Jeesus Kristusta, täytyi sen saada kuulla Kristuksesta itsestään ja kuulla tämän niistä muistiinpanoista, evankeliumeista ja epistoloista, mitä oli jäljellä Jeesuksen Kristuksen toiminnasta, eikä vain katolisten kirkkojen kirkonmiesten puheiden ja kaikenlaisten pyhimysten näkyjen ja saarnojen johdosta. Heidän piti oppia tuntemaan Kristusta itseään. Tämä oli selviö Väinämöiselle ja samalla toisille kansallishaltioille, jotka olivat hänen kanssaan samaa mieltä. Ja niin tapahtui, että sillä tavalla historiassa kävikin. Voi sanoa, että tämä juuri vei täällä Europassa niinsanottuun uskonpuhdistukseen, joka suuri uskonpuhdistus alkoi Saksassa. Luther oli se, joka ymmärsi asian ja otti sen tehtäväkseen — vaikka ei aivan sillä tavalla kuin Väinämöinen sen näki. Luther näki, että katolinen kirkko oli mennyt harhateille ja kansan piti oppia kristinuskoa. Alkoi reformatio, joka sai kannattajia. — Oli toinen asia, jonka Väinämöinen myöskin näki ja näki välttämättömäksi, jos mieli saada aikaan jotain herätystä ja kehitystä Suomen kansassa. Samoin kuin hän itse ja kaikki muut, jotka todella olivat omaksuneet Jeesuksen Kristuksen opin, olivat ensin kulkenet vanhaa tietä — siis vanhojen uskontojen läpi — ja sitten tulleet Kristuksen jalkojen juureen, samoin oli myöskin aina tapahtuva jokaiselle yksilölle ja kansalle. Väinämöinen ymmärsi selvästi, että ei voinut tulla Kristuksen luo, jollei sielussaan ollut kaikki se, jonka se on voinut oppia vanhassa liitossa, ja tietoisesti ei voinut tulla Kristuksen luo, ellei tuntenut tietoisesti, mitä on opetettu vanhoissa uskonnoissa. Me näemme myöskin, että ei voi tulla Jeesuksen Kristuksen luo, ellei ole kulkenut vanhassa liitossa toisia uskontoja tutkimassa; täytyy tutkia vanhoja uskontoja, että löytäisi Kristuksen. Blavatsky juuri teroitti sitä — ja tahtoi, että länsimailla me tutkisimme vanhoja uskontoja ja nykyään eläviä, jotta sitten löytäisimme Kristuksen. Sillä emme voi

löytää Jeesus Kristusta valmiiksi tehtynä asiana, jollemme ole etsineet, ja kun olemme totuudenetsijöitä, niin on luonnollista, että tutkimme mitä maailmassa on totuudesta sanottu. Tämän Väinämöinenkin näki selvään ja hän sanoi itselleen näin: on välttämätöntä, että minunkin kansani, joka on vanhaa heimoa ja on säilyttänyt muiston kaikista vanhoista asioista, laulaa kaikki nämä asiat päivänvaloon ja kaikkien tietoon, että kaikki sukupolvet voivat aina vanhoihin tietoihin tutustua ja niiden kautta päästä Kristuksen luo. Ja Väinämöinen sanoi, silloin kun hän tämän oli nähnyt, eräälle vanhalle auttajalleen, joka hänellä oli niiltä muinaisilta ajoilta, jolloin hän itse pyrki inhimilliseen päämäärään, jolloin piti olla kaksitoista opetuslasta, jotka auttoivat häntä täydellisyyteen, Kristuksen tuntemukseen: sinun pitää tehdä Suomen kansasta, mitä sinä voit.

Sitten täällä Suomen kansassa syntyi eräs lapsi, josta tuli uskonpuhdistuksen alkaja, sen varsinainen toimeenpanija täällä Suomessa. Tiedämme kaikki kuka se oli. Se oli se Mikael Olavinpoika, joka nimitti itseään Mikael Agricolaksi. — Hän syntyi pienessä kalastajaperheessä Loviisan pitäjässä. Hänen mielessään liikkui jotain merkillistä. Hän joutui Viipuriin koulua käymään ja herätti heti suurta mieltymystä opettajissa, sillä hän oli ahkera ja opinhaluinen oppilas. Hän pääsi sitten oman rehtorinsa sihteeriksi ja hänen mukanaan Turkuun, kun hän tuli papiksi. Sitten hän kuuntelee Pietari Särkilahden — joka oli saanut tietoa siitä uskonpuhdistuksesta, joka oli pantu alulle Saksassa — yksinkertaisella ja avomielisellä tavalla vapaasti katolisesta kirkosta esittämiä saarnoja. Ja Mikael Agricola mielistyi nuorena Pietari Särkilahden opetukseen ja kätki ne sydämeensä. Me tiedämme, että Mikael pääsi sitten Saksaan tutkimaan uutta teologiaa, jota nyt edustivat Luther, Melanchthon... Wittenbergissä hän tuli maisteriksi ja tiedämme hänestä, että hän kaikin puolin oli niin ahkera, taitava, elämänsä puolesta niin mallikelpoinen, puhdas ja jalo, että hänen opettajansa häneen ihastuivat. Antoihan Luther suosituskirjeen hänestä Ruotsin kuninkaalle, jossa kehui häntä taitavaksi, siveelliseksi ja erittäin luotettavaksi ihmiseksi. Hän

oli siis tällä tavalla saanut kuunnella ihan suuren uskonpuhdistajan omasta suusta niitä uusia aatteita, jotka olivat silloin niin mullistavia katolisessa maailmassa. Kun hän tuli kotiin Suomeen, pääsi rehtoriksi ja sitten papiksi. Mutta hän ei kovin kauan elänyt. Hän joutui rauhaa hieromaan Venäjällä ja kun hän palasi Moskovasta, niin hän kuoli ensimmäisessä pysähdyspaikassa, missä piti levähtää Suomessa. Siinä Mikael Agricola sanoi: ”nostakaa minut tässä...” ja hän kuoli. Tämä tapahtui huhtik. 9 p:nä 1557. — Mikael Agricola, joka tuli Suomen uskonpuhdistajaksi, tuli suomenkielen ja kirjallisuuden ensimmäiseksi edistäjäksi ja alkuunpanijaksi. Hän oli syntynyt ruotsalaisessa pitäjässä ja hänen äidinkielenä oli ruotsi, mutta hän tunsisi sisässään, että hänen täytyi tehdä Suomen kansan hyväksi jotain suomenkielellä, että hän oppi niin hyvin suomenkielen; että hän tuli suomenkielen puhdistajaksi, ja se työ oli samanlaatuinen kuin mitä Luther teki Saksassa. Uusi testamentti ilmestyi hänen toimestaan. Vanhaa Testamenttia hän ei ehtinyt kokonaan suomentaa. Hänen kirjoittamanaan ilmestyi aapinen, rukouskirja ja yhtä ja toista, mistä oli hyötyä. Sanotaan hänen rukouskirjastaan, että kaikki lukivat sitä. Kun me katselemme häntä, huomaamme selvästi, kuinka hän oli juuri Väinämöisen uskollinen ystävä ja auttaja, ja siis todella suomalainen olento. Vaikkakin hän oli syntynyt ruotsalaisesta perheestä oli hän aivan suomalainen hengeltään, sillä se oli jo merkki tästä suomalaisesta hengestä, että hän syntyi köyhään kotiin ja vaikeuksiin. Koko Suomen kansan henki on semmoinen, että se tekee työtä ja raivaa itselleen alaa. Tänne me olemme asettuneet Suomenmaahan ja karmaan? (kamaraan) ja tätä esi-isämme ovat raivanneet itselleen. Suomen kansa ei ole loistokansaa, vaan se tahtoo nousta todellisuuden päältä ja itse luoda sen, josta se sitten nauttii. Suomen kansa on aivan todellisuuksien kansaa ja sentähden meidän täytyy ymmärtää aina, että suomalaisen täytyy olla semmoinen vanhan ajan ihminen, jolloin aina vaaditaan, että ihmisen täytyy ensin ratkaista maakoe, luopua kaikesta omaisuudesta tai alkaa köyhänä ja luoda itselleen se,

mikä hänellä on. Tämä on minusta suomalaista henkeä, ja sentähden minua suuresti miellyttää ja ihastuttaa se, että Mikael Agricola, joka oli niin äärettömän suuri..., että hänkin syntyi köyhäksi, keskelle vaikeuksia. Hän oli heikko ruumiiltaan, kuoli verrattain nuorena. Mutta silloiset olot olivat paljon vaikeammat kuin mitä nyt on. — Kun kansa pääsi vapaaksi katolisesta painosta niin se reagoi sillä tavalla, että se ei enää maksanut niin alttiilla kädellä kuin ennen. Mikael Agricola huomautti myöskin, että kansa ei tahdo maksaa verojaan ja maksujaan papistolle. Hän sai itse nähdä paljon vaikeutta omassakin elämässään. Silloin ihmiset yleensä vielä pappeina käsittivät niitä, joihin toiset ihmiset saivat turvautua ja Mikael Agricolan täytyi auttaa hyvin paljon aineellisesti ja mielummin hän itse kärsi kuin näki toisen kärsivän. Nämä seikat ovat kaikki semmoisia piirteitä, jotka kuuluvat juuri Väinämöisen auttajalle. Sentähden minä en yhtään ihmettele enkä epäile — vaikka niinkuin viime kerrallakin sanoin, että kaikki on kuin satua — , että tämä sama Mikael Agricola tahtoi syntyä uudelleen jatkamaan työtään. — Nyt on huomattava, että hän oli siinäkin suhteessa selvänäköinen, että hän rukouskirjaansa kirjoitti ensimmäisen muistiinpanon pakanallisista jumalista ja hän kirjoitti usein semmoisella kalevalaisella runolla. — Nyt ei ole ihmeellistä minun silmissäni, että hän tahtoi uudestaan syntyä jatkamaan työtä. Ja eiköhän liene astrologisesti huomattavaa, että hän kuoli huhtikuun yhdeksäntenä päivänä, hän syntyi samana päivänä v. 1802. Hän syntyi taas köyhiin oloihin Paikkarin torppaan Sammatissa. Nimen ”Elias” hän sai niinkuin erehdyksestä. Se joka vei hänet kastettavaksi, unohti mikä hänen nimekseen piti panna, ja pappi se keksi sitten, että Elias oli hänen nimensä. Nyt me kaikki tunnemme jonkun verran Lönnrotin elämää. Tiedämme, että hän oli aivan perusjuurin suomalainen. Hän oli niin selvästi Väinämöisen auttaja ja suomalaisen hengen mies kuin voi olla. Köyhänä hän oli täynnänsä opinhalua. Hänen isänsä, räätäli, olisi tahtonut, että poika jatkaisi samalla alalla, mutta poika itse ajatteli vaan, että miten hän pääsisi opin tielle

ja hän oli niin innostunut, että, kun oli pikkuinen lomahetki, otti hän kirjan käteensä ja istui kivellä tai kiipesi puuhun ja luki. Ja me tiedämme mikä suuri suomalainen hän oli pienenä. Kerrankin, kun hän sanoi, että on nälkä, — äiti, anna leipää — ja äidin vastattua, että ei ole leipää, sanoi poika: jaha, minä menen sitten lukemaan. Se oli suurta suomalaista. Hän on minun omassakin mielikuvituksessani niin suuri ja mahdoton olento, että on mahdotonta puhua hänestä paljon. Hän teki juuri sen, jonka Väinämöinen näki toiseksi välttämättömyydeksi: saada päivänvaloon kaikki se tieto, joka oli olemassa. Väinämöinen sai apua Elias Lönnrotilta, kun hän loi Kalevalan. Olihan jo ennen yritetty koota vanhoja runoja, mutta vasta Lönnrot oli semmoinen Väinämöis-henkinen, että tiesi mistä oli kysymys ja osasi luoda kaikesta kokonaisuuden. Hän oli itse vanhan hengen täyttämä. Samalla tiedämme, että hän oli aivan harras uskovainen, kristitty, mutta juuri tuolla hiljaisella, vaatimattomalla tavalla. Hän ei ollut innostunut politiikkaan, eikä riitaisuuksiin; ei ylioppilaanakaan hän ollut innostunut mihinkään riitaelämään. Vain työtä hän tahtoi tehdä. Hän ymmärsi: ei riitelemisen, poliittiset hommat sinne tai tänne merkinneet paljon. Ei hän sitä sanonut; hän oli vaatimaton. Sanoi kyllä silloin jotakin, kun häntä pyydettiin sanomaan. Hiljaa hän vetäytyi pois yksikseen työtä tekemään kaikessa hiljaisuudessa. Ja mitä hän on tehnyt, sitä ei voi poistaa Suomen historiasta. Meillä on hirmuisen paljon kirjailijoita, — kirjoja, mutta eivät ne paina niin paljon sittenkään kuin Kalevala... Kalevalassa tulee Suomen kansan henki ja vanha tieto esille ja vaikka sitä ei ole paljonkaan ymmärretty, niin epäilemättä tullaan vielä ymmärtämään mitä Kalevala on, niinkuin tullaan ymmärtämään mitä kaikki vanhat pyhät kirjat ja eepokset ovat. Ne sisältävät paljon enemmän kuin pinnalta katsoen luulisi. Ja sentähden meidän Kalevalamme runot sisältävät aivan aavistamattomia tietoja, psyykkisiä, maagillisia tietoja, joita ei voi ymmärtää ellei ole kokenut; mutta jos ken on kokenut magiaa, vähän transscendentaalista psykologia, huomaa hän heti, kun hän tutkii vanhoja suomalaisia runoja ja

Kalevalaa, että noilla ihmisillä on ollut tietoa hyvin merkillisistä asioista.

Minä en tahdo puhua kauemmin tänään. Meillä on kohta vuosikokous ja silloin on paljon kokouksia. Mutta sen tekee mieleni sanoa, että todella on hyvin tärkeää, että tämä vanhakin viisaus kaikissa kansoissa tulee päivänvaloon ja tutkitaan vieretysten Kristuksen opin kanssa, sillä varsinkin protestanttisissa maissa, joissa on hävinnyt se traditio-tietokin, joka saattaa olla Kalevalassa, ihminen joutuu hyvin vaikeaan tilaan, jos hän saa kokea jotain ylifyysillistä, transscendentaalista. Hän ei silloin ymmärrä mistä on kysymys, ei osaa arvostella itseään eikä maailmaa. Minusta meillä oli selvä esimerkki juuri ennen tämän luennon alkua, ja näin, että hän on kokenut jotain semmoista uudestisyntymistä — miksi sitä nyt tahtoisii sanoa. Se on ollut valon kokemusta, mutta hän ei itse osaa millään tavalla sitä arvostella eikä ymmärtää, kun hänen uskontonsa, protestanttinen kristinusko ei ole yhtään mitään selittänyt. Hän ymmärtää vain, että hän on uudestisyntynyt. Ja mitä vaikeampi kokemus on, sitä voimakkaammaksi tulee heidän halunsa huutaa ja selittää, millä syntisellä tiellä me kuljemme. Se on aivan luonnollista, kun ihminen elää semmoista henkistä elämää. Mutta se vaan menee melkein vastakohdaksi, kun ajatus ja järki ei ole kouluutettu semmoiseksi, että se osaisi arvostella. Me näemme paljon nykymaailmassa tuommoisia ihmisiä; ne ovat uskonnollisia ilmiöitä. Ne voivat saada herätystä aikaan, mutta ne ovat kaikki psyykkisiä ilmiöitä. Heidän intelligenssinsä ja älynsä ei ole kouluutettu, että voisivat ymmärtää itseään. — Väinämöinen tarvitsee sentähden paljon auttaja, paljon niitä, jotka tahtovat tehdä työtä, jotka ovat vaatimattomia, hengessään nöyriä ja totuudenetsijöitä, — paljon niitä, jotka tahtovat kulkea Jeesuksen Kristuksen jäljissä.